

HAFİF (EĞİTİLEBİLİR) ZİHİN ENGELLİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK HAZIRLANAN ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Rıdvan DEMİR¹

Özet

Özel eğitim alanında bu eğitime ihtiyacı olan bireylerin engel ve özellikleri dikkate alınarak eğitim programları hazırlanmaktadır. Bu eğitim programlarından birisi de hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için hazırlanmış olan “Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi Programı’dır.* Bu çalışmada özel eğitim mesleki eğitim programı içinde yer alan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama türünde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma evrenini Türkiye’deki özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde ve özel eğitim sınıflarında çalışan öğretmenler oluşturmuştur. Araştırmaya Adana, Gaziantep, Kilis, Mersin yoğunluklu olmak üzere diğer bazı illerden toplam 114 öğretmen katılmıştır. Eğitilebilir zihin engelli öğrenciler için hazırlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı’nın değerlendirilmesine yönelik olarak öğretmenlerin görüşlerini almak için 40 maddelik bir anket uygulanmış ve öğretim programının hedeflerine, içeriğine, öğrenme-öğretme süreçlerine ve değerlendirme öğelerine ilişkin veriler bu anketle toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde yüzde (%) ve frekans (f) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretim programı’nın zihinsel engelli öğrenciler için tam olarak uygun olmadığı ve ders saatinin yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretim Programı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Özel Eğitim, Engelliler, Din.

Assessment of the Secondary Religious Culture and Moral Knowledge Courses Curriculum Prepared for Mild (Educable) Mentally Retarded Students According to Teacher Opinions

Abstract

In the field of special education, educational programs are prepared considering the handicaps and characteristics of the individuals who need this training. One of these educational programs is the "Special Education Vocational Training Center Program" for students with mild mental retardation. In this research, it was aimed to evaluate the ‘Religious Culture and Ethics Education Curriculum’ within the special education vocational education program according to the teacher's opinions. Research is a descriptive study in the type of screening. The study universe of the research consists of teachers working in special education vocational training centers and special education classes in Turkey. A total of 114 teachers mainly from the provinces of Adana, Gaziantep, Kilis and Mersin including some others participated in the research. A 40-item questionnaire was administered to elicit teachers' opinions on the assessment of the Religious Culture and Moral Knowledge Program for educable mentally handicapped students and the data on the objectives, content, learning-teaching processes and evaluation items of the curriculum were collected with this questionnaire. Percent (%) and frequency (f) were used in the analysis of the research data. As a result of the research, it was determined that the teaching program is not fully suitable for students with mental disabilities and that the teaching hours are inadequate.

Keywords: Curriculum, The religious culture and moral knowledge, Special Education, The handicapped, Religion.

¹ Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, ridvandemir@mku.edu.tr

1. GİRİŞ

Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü işbirliği ile 2002 yılında yapılan araştırmaya göre; Türkiye’de nüfusun %12.29’unu özel gereksinime ihtiyacı olan bireyler oluşturmaktadır. Türkiye’deki özel gereksinimli birey sayısı 8 milyonun üzerinde olup (Özgür, 2015: 50) TÜİK (2010) verilerine göre engel grupları oranı arasında %29 ile en büyük oranı zihin engelli bireyler oluşturmaktadır. Bunların içinde özür grupları dağılımında %2’lik bir oranla engellilerin toplamının yaklaşık %75-80’ni hafif (eğitilebilir) zihinsel yetersizliği olan bireyler oluşturmaktadır (MEB, 2005; Akkuş, 2007: 4).

Bireyin yetersizlik yüzünden yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi yerine getirememesi engel olarak tanımlanabilir (Özsoy ve diğerleri, 1988: 5). Engelli bireyi; “doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlükleri olan ve eğitim, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlamak mümkündür (Öztürk, 2011: 18).

Gerek doğuştan gerekse sonradan herhangi bir sebeple olsun insanların dünya hayatında şöyle veya böyle ya ilahi irade tarafından imtihan edilmeleri ya da kendi hataları ve kusurları neticesinde çeşitli engel durumlarıyla karşılaşmaları söz konusu olmaktadır (Karagöz, 2005: 55-62). Yapılan çalışmalar engelli bireylerin engelleri ile başa çıkmada ve karşılaştıkları sorunları (Manevi/Psikolojik) aşmada dinin önemli bir rolü olduğunu göstermektedir (Kula, 2005; 241; Musayev, 2016: 171). Din, engelli birçok kişi için manevi açıdan destekleyici bir olgudur. Bu sayede toplumda çeşitli şekillerde engellenen ve bu engeli aşamayarak çaresizlik içinde kalan insanlar, Allah’a sığınarak teselli bulmuş, dine yönelerek ümit ve güven duygularını yenilemişlerdir. Zor şartlar altında kalan insanların dine yöneldiği ve hatta dini inançları sayesinde ayakta kalabildikleri görülmektedir. Olumsuz şartlar altında inancın gücüne sarılmak ve dua etmek insanlara kendilerini iyi hissettirmekte pozitif tutumlar kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Kara, 2008: 317).

Din akıl sahibi insanları kendi istekleriyle dünyada ve ahirette iyiliğe ve mutluluğa sevk eden ilahi emirler bütünüdür (MEB, 2009: 60). Bu tanıma göre her insan akli ve bedeni yeterlilikleri ölçüsünde dinin getirmiş olduğu öğretileri bilmek ve yaşamakla sorumludur. Din eğitimi, bireyin anlam arayışı başta olmak üzere, sosyalleşmesinde, içinde bulunduğu kültürün değerlerini benimsemesinde, karşılaştığı sorunlar ve engelleri aşmasında vb. etkilerinden dolayı engelli bireylere verilmesi gereken bir eğitim olarak değerlendirilebilir. Ancak eğitim materyalleri, fizikî imkânlar gibi engellilere yönelik eğitim hizmetlerindeki başlıca yetersizlikler, engellilerin çoğu zaman eğitimden istenen düzeyde yararlanamamasına neden olmaktadır. Din eğitimi de bu eğitim alanları veya imkânlarından bir bölümü sayılmaktadır. Eğitim içinde özel bir alan sayılan din eğitimi, geçmişten günümüze engelliler açısından sorunlu alanlarından birisidir. Çünkü din eğitimi/öğrenimi alanı geniş bir alandır. Öğrenilecek ve öğretilecek bilgilerin bir kısmı soyut kavramlardan oluşmaktadır. Soyut olan bu kavramların öğrenilmesi ve öğretilmesi işitme engelliler için farklı, görme engelliler için farklı, ortopedik ve zihinsel engelliler için farklı olmaktadır. İşte bütün bu dezavantajlı gruplara göre eğitim öğretim imkânları hazırlamak ve sunmak kapsamlı ve kompleks bir sorunu çözmek anlamına gelmektedir (Özdemir, 2016: 523).

İnsanın sahip olduğu en değerli nimet, akıl ve muhakeme nimetidir. Bu nimetin yitirilmesi en büyük kayıp ve en büyük engelliliktir. Dini açıdan bakıldığında zihinsel

engellileri üç kısma ayırmak mümkündür. Zihinsel engelliği sürekli olanlar, kısmî engelliler ve geçici süreli zihinsel engelliler (Karagöz, 2005: 84).

Bir insanın söz, fiil ve davranışlarından dinen sorumlu tutulabilmesi için akıllı ve buluğa ermiş olması gerekir. Dolayısıyla aklı melekesini tümüyle yitirmiş ve olayları değerlendiremeyecek kadar zekâ engelli olan kişiler hiçbir dinî görevle sorumlu değildir. Kısmî engelliler, güçleri nispetinde ibadetlerinden mesuldürler. Zihinsel engellilik sebebiyle namazda okunacak sure ve duaları ezberleyemeyen veya ezberlediğini hafızasında tutamayan kimse öğrenebildiği en kısa ayet ve duaları okumakla yetinir. Hiç öğrenemiyor ve ezberleyemiyorsa, artık kıraat o kimseden düşer, namazın diğer farz, vacip ve sünnetlerini yerine getirerek namazını kılar (Karagöz, 2005: 85). Bu noktada özel eğitime ihtiyaç duyan eğitilebilir zihinsel engelli bireylerin akli melekeleri ölçüsünde dini sorumluluklarını yerine getirmeleri söz konusudur. Yapılan bir araştırmada hafif zihinsel engelli bireylerin Allah, peygamber gibi kavramları bildikleri, iyilik yapanların cennete kötülük işleyenlerin cehenneme gideceğini ifade ettikleri, Allaha karşı sevgi bağlarının olduğu vb. tespit edilmiştir (Sağlam, 2016: 398). Buna göre hafif zihinsel engelli bireyler kendilerine verilen din öğretimini belirli ölçülerde alabilecek bir bilişsel ve duyuşsal yetiye sahip oldukları söylenebilir.

Öğretim programı okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2013:6). Diğer derslerde olduğu gibi DKAB dersi için öğrencilerin edinmesi hedeflenen temel bilgi ve beceriler öğretmen rehberliğinde, öğretim programı ile kazandırılmaya çalışılır. Özel eğitim DKAB dersi öğretim programının işlevsel olup olmadığı konusunda şüphesiz programın uygulayıcısı durumundaki öğretmenlerin düşünceleri büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede hafif zihinsel engelli bireylere yönelik din öğretimi ve onların din eğitimi için hazırlanmış öğretim programının değerlendirilmesi bir problem olarak din eğitimi biliminin inceleme alanı içerisine girmektedir. Bu cümleden hareketle araştırmanın problemini “Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin eğitilebilir zihin engelli çocuklara yönelik hazırlanan DKAB dersi programı hakkındaki düşüncelerinin neler olduğu?” oluşturmaktadır.

1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için hazırlanmış “Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın amaçlarını, içeriğini, öğrenme-öğretme süreçlerini ve değerlendirme öğelerini öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda özel eğitim DKAB ders programının, amaç, içerik, öğrenme- öğretim süreçleri ve değerlendirme boyutlarına yönelik öğretmen görüşleri alınarak programının uygulanmasında yaşanan problemler ve eksiklikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlar oluşturulmuştur.

Alt amaçlar

1. Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının hedef boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının içerik boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının öğrenme-öğretim süreci boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

4. Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının değerlendirme boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Türkiye’de özel eğitime verilen önemin son yıllarda artması din eğitimi alanında da bu yönde bazı çalışmalar yapılmasını beraberinde getirmiştir. Ancak zihin engelli bireylerin eğitim programlarına yönelik bir çalışmanın yapılmadığı ayrıca uygulanmakta olan öğretim programın geçen on iki yılda değerlendirilmediğini tespit etmekteyiz. Bu durum yapılan bu araştırmanın önemini artırmaktadır. Çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı ve bu alanda öğretim yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile özel eğitim sınıf öğretmenlerine ayrıca bu konuda çalışan öğrencilere yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Eğitim programlarının geliştirilebilmesi için belirli aralıklarla değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmeler sonucunda programdaki eksik noktaların tespiti kolaylaşacaktır. Bu araştırmayla özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde eğitim programı bünyesinde uygulanan DKAB ders programındaki eksiklikler tespit edilip, olası çözüm önerileri sunulmak suretiyle programının geliştirilmesine fayda sağlanacağı düşünülmektedir.

Özel eğitim DKAB dersinin program değerlendirilmesine başlamadan önce bu alana ait bazı temel kavramlara değinilmesinde, DKAB öğretim programının ve bu öğrencilerin öğrenim gördüğü okulların bilinmesinde fayda vardır. Aşağıda bunlara yer verilmiştir.

2. Temel Kavramlar

2.1.Özel Eğitim

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime "özel eğitim" denir (Cavkaytar, 2015: 9). Özel eğitime ihtiyacı olan birey çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından yaşlılarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireyleri ifade etmektedir (MEB, 2006: 6–17).

2.2. Zihinsel Engelli Bireyler

Günümüzde herkes tarafından kabul edilen zihinsel engelli birey tanımı yapılabilmemiş değildir. Konuyla pek çok meslek grubunun ilgilenmesi, her meslek grubunun konuya kendi ilgi alanından bakması, bunun yanında zihinsel engelli son derece karmaşık özelliklere sahip bir durum olması, ortak bir tanım yapılabilmesini zorlaştırmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2009: 117). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde zihinsel yetersizliği olan birey; “Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireyi” ifade eder (MEB, 2012: 3) olarak tanımlanmaktadır.

Davranış analizi görüşüne göre ise “zihinsel engellilik” bireyin geçmişini oluşturan olaylar tarafından biçimlendirilen davranış dağarcığının sınırlı olması’ olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2015: 6). Bir başka ifadeyle zihinsel engel, kişinin yaşadığı toplum içerisinde sorunlarla başa çıkma yeteneğini etkileyen, zihinsel bir kısıtlama ya da sınırlanmadır.

Zihinsel engelli bireyler homojen bir grup değildir. Kendi içlerinde önemli farklılıkları vardır. Bu bireylerin sınıflandırılması genellikle zekâ bölümü puanlarına göre yapılmakla

birlikte, tıbbi, eğitsel ve gereksinim duyulan yardımın yoğunluk düzeyine göre de sınıflandırılmaktadırlar (Özokçu, 2017: 63). Zekâ bölümü puanlarına göre sınıflandırma yapıldığında; hafif derecede zihinsel engelliler (zekâ puanı yaklaşık 50–70 arasında), orta derecede zihinsel engelliler (zekâ puanı yaklaşık 35–55 arasında), ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler (zekâ puanı yaklaşık 20–40 arasında) olarak değerlendirilirken, eğitsel olarak sınıflandırma yapıldığında ise eğitilebilir, öğretilebilir, ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler olarak gruplara ayrılırlar (Özokçu, 2017: 63).

Eğitsel sınıflandırmada zihinsel engelli çocukların eğitim gereksinimlerine göre sınıflandırma yapılmaktadır. Zihinsel engelli çocukların neyi öğrenip neyi öğrenemeyeceklerine, ne derecede öğreneceklerine cevap aranmaktadır. Grupların oluşturulmasında psikolojik sınıflandırmada olduğu gibi yine zekâ bölümü puanları kullanılmaktadır. Fakat psikolojik sınıflandırmadan farklı olarak grupları birbirlerinden ayıran zekâ bölümü puanları esnek tutulmaktadır (MEB, 2015: 9).

İncelediğimiz DKAB dersi öğretim programı hafif (eğitilebilir) bireylere yönelik olarak hazırlandığından burada sadece hafif derecede zihinsel yetersizliği olan bireyler hakkında bilgi verilecektir.

2.3. Hafif Düzeyde (Eğitilebilir) Zihinsel Yetersizlik

Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik; Çeşitli zekâ ölçekleriyle zekâ bölüm puanı 50 – 70 arasında tespit edilen bireyin, eğitim dönemi içinde, sınırlı seviyede destek eğitim hizmetleri ve özel düzenlemelere ihtiyacı olması durumudur (MEB, 2006: 17). Bu zekâ seviyesine sahip bireylerin gelişimleri normal çocuklardan önemli bir farklılık göstermediği için genellikle okula başlayana kadar farkına varılmazlar. “Eğitilebilir” terimi bu gruba giren çocukların okuma, yazma, matematik gibi temel akademik becerileri kazanmasında ortaya çıkan gecikme durumunu açıklamaktadır (Aral ve Gürsoy, 2009: 125). Eğitilebilir zekâ düzeyindeki çocuklar temel akademik beceriler yanında öz bakım becerilerini öğrenebilirler, ileride yetişkinlik çağında bütünüyle ya da kısmen geçimlerini sağlayabilecek bir iş becerisi edinebilirler (MEB, 2015: 8; Özsoy ve diğerleri, 1998: 152).

Türkiye’de eğitim çağı nüfusu içinde özür grupları dağılımında % 2’lik (MEB, 2005) bir oranla zihinsel engelliler ikinci sırada yer almaktadır. Bu bireylerinde % 90’ına yakın bir kısmını eğitilebilir zihinsel engelli bireyler oluşturmaktadır (Tekinarslan, 2015:137). Zihinsel engelli bireylerin eğitilerek bağımsız yaşama kavuşturulmaları Milli Eğitim Bakanlığı’nın görevleri arasındadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitilebilir çocuklar için ilköğretim okulları ve normal okullar bünyesinde açılan özel eğitim sınıflarında eğitim öğretim hizmeti verilmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 45. Maddesinde İlköğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 23 yaşından gün almamış özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak, iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla resmî ve özel, özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu) açılır.” (MEB-Mevzuat, 2012: 19) denilmektedir. On iki yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle özel eğitim mesleki eğitim merkezleri (ÖMEM) ortaöğretim düzeyinde örgün eğitim kurumu olarak hizmet vermeye başlamıştır. Özel eğitim mesleki eğitim merkezleri, tanımından anlaşılacağı üzere genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan bireyler için ortaöğretim kademesinde açılmış olup hafif (Eğitilebilir) zihinsel engelli bireylerin yanı sıra engel gruplarına göre görme engelli bireylere de hizmet veren kurumlardır. Söz konusu

kurumda, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına denk olmayan, hedef kitlenin özelliklerine uygun olarak hazırlanmış özel eğitim programı uygulanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre Türkiye’de 2016 yılı itibarı ile 288.489 özel eğitim öğrencisi örgün eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin engel gruplarına göre dağılımına bakıldığında Kaynaştırma eğitimi alan; 202.541; Özel eğitim sınıflarına devam eden 36.863; Hafif zihinsel 16.625; Ağır-orta zihinsel 24.650; Görme engelli 1283; İşitme engelli 4722; Ortopedik engelli 754 olduğu görülmektedir. Kaynaştırma eğitimi alan ve özel eğitim sınıflarına devam öğrencilerin çoğunluğunun hafif zihinsel tanısı konmuş bireylerden oluştuğu düşünüldüğünde en fazla öğrenci bu engel grubunda yer almaktadır. Bu öğrencilerden 14.358’i Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerinde (III. Kademe öğrenim) görmektedir (MEB, 2016: 34).

2.4. Özel Eğitim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için verilecek tüm eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Bunun ayrılmaz bir parçası da eğitim programlarıdır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1960’lı yıllarda özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik eğitim programı geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. 09.04.1990 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın (TTKB) 44 sayılı kararı ile “Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Programı” kabul edilerek uygulamaya konulmuştur. Bu program geliştirilerek 27.09.2004 yılında TTKB’nin 142 sayılı kararı ile “Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi Programı” adıyla devam ettirilmiştir. Daha sonraları 21.02.2005 tarih ve 8 sayılı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca alınan karar gereği programın ismi “İş Okulu Eğitim Programı” olarak değiştirilmiştir (MEB, 2005: 10).

On iki yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca alınan 03.09.2012 tarih ve 148 sayılı karar gereği çerçeve programın adı son haliyle “Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) Eğitim Programı” olarak değiştirilmiştir ve halen adı geçen bu program uygulanmaktadır. Ancak eğitim programının adının değişmesi dışında içeriğinde çok fazla bir değişiklik olmamıştır.

Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (ÖEMEM) Programı, ilköğretimlerini (ilkokul ve ortaokul) tamamlayan hafif (eğitilebilir) düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarına ait özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır (MEB, 2005) .

Programda yer alan öğretim programlarından birisi de DKAB dersi öğretim programıdır. DKAB dersi ile hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin toplumsallaşmaları, iyi birer vatandaş olarak yetişmeleri, ilerideki iş ve meslek yaşamında olumlu ahlâkî davranışlar göstermeleri amaçlanmaktadır. DKAB öğretim programının açıklamalar kısmına bakıldığında; konuların dört yılda işlenecek şekilde düzenlendiği, dersin işlenişinde laiklik ilkesinin daima göz önünde bulundurulacağı, din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğüne önem veren bir yaklaşım benimsendiği ifade edilmiştir. Öğrencilere, çeşitli inanç ve düşüncelerin bir farklılık değil bir zenginlik olduğunun, sevgi, saygı, hoşgörü duyguları içinde çalışmanın ve öğrenmenin bir ibadet olduğu bilincinin kazandırılmasının gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca konuların işlenişinde inanç ve davranış bütünlüğünün önemi üzerinde durularak konuların Atatürk İlkeleri ile bağdaştırılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Programda eğitimcilerden öğretim sırasında öğrencilerin günlük yaşamlarını göz önünde bulundurarak, konuları ve örnekleri öğrenci seviyelerine uygun işlemeleri ve tanımların ezberletilmesinden olabildiğince kaçınmaları istenmiştir. Ayrıca DKAB dersinin işlenişinde yeri geldikçe ders konuları ile öğrencilerin diğer derslerde kazandıkları bilgiler

arasında bağlantı kurmaları ve konuların özelliğine göre tv, vcd vb. araçlardan yararlanmaları eğitimcilerden istenen diğer hususlardır (MEB, 2005: 83).

ÖEMEM DKAB Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları ise programda şöyle sıralanmıştır

1. Din ve İslâm dinine ilişkin temel kavramları tanır.
2. İslâm'ın; iman, ibadet ve ahlâk esaslarını tanır.
3. Din ve ahlâk hakkında doğru bilgi ve tutumlar kazanır.
4. Başkalarının inançlarına, düşüncelerine ve haklarına saygı gösterir.
5. İslâm dini ve ahlâkının; temiz, sağlıklı, dürüst, düzenli ve yardımsever bir toplum oluşturmayı amaçladığının farkında olur.

Yukarıda belirtilen genel amaçlara bağlı olarak ÖEMEM DKAB Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları şöyle sıralanmıştır;

1. İslamiyet'in anlamını bilir.
 2. İslâm dininin özelliklerini bilir.
 3. İslâm dininin şartlarının farkında olur.
 4. İmanın temel esaslarını bilir.
 5. Güzel ahlâkın öğütlediği davranışları göstermeye istekli olur.
 6. İslâm dininde temizliğin önemini bilir.
 7. İbadetin anlamını bilir.
 8. İslâm dininde başlıca ibadetleri bilir.
 9. Namazın anlamını bilir.
 10. Orucun anlamını bilir.
 11. Zekâtın anlamını bilir.
 12. Haccın anlamını bilir.
 13. İbadet yerlerini bilir.
 14. Dinî bayramlar ve kutsal günleri bilir.
 15. Peygamber kavramının anlamını bilir.
 16. Kutsal kitapların gönderildiği peygamberleri tanır.
 17. Hz. Muhammed'in örnek niteliklerini fark eder.
 18. Günümüzde yaşayan büyük dinleri tanır.
 19. Diğer din, örf ve âdetlere hoşgörü göstermek gerektiğini fark eder.
 20. Lâiklik ilkesini kavrar.
 21. Atatürk'ün İslâm dini hakkındaki görüşlerini kavrar (MEB, 2005: 84).
- Ders programının genel ve özel amaçlarına bakıldığında programda hangi konuların hangi sınıf düzeyinde işleneceğine dair bir ayrıma gidilmediği görülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma eğitilebilir zihin engelli bireyler için hazırlanan DKAB Ders Programını uygulayan öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmış olan tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 2015 – 2016 eğitim ve öğretim yılında; Adana ve çevresindeki (Kilis, Gaziantep, Mersin) illerde özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu) ve özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim sınıf öğretmenleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin özel eğitim DKAB dersi öğretim programına ait görüşleriyle sınırlandırılmıştır.

3.3. Evren ve Örneklem

2016 yılı itibarıyla Türkiye genelinde hafif zihinsel engelli öğrencilere yönelik hizmet veren 130 özel eğitim mesleki eğitim merkezi mevcuttur ve bu kurumlarda 2172 öğretmen çalışmaktadır (MEB, 2016). Araştırmanın çalışma evrenini 2015 – 2016 eğitim ve öğretim yılında Adana ve çevre illerde (Kilis, Gaziantep, Mersin vb.) Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkez'lerinde ve özel eğitim sınıflarında çalışan öğretmenler oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu ise; Adana ve çevre illerde (Kilis, Gaziantep, Mersin vb.) yoğunluklu olmak üzere 110 özel eğitim ve 4 DKAB öğretmeni toplam 114 öğretmenden oluşmuştur. Çalışma

grubu seçilirken anketin uygulanabileceği düşünülen, ulaşım imkânının kolay olduğu okullar seçilmiştir. Ayrıca belirtilen illerde özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinin sayıca sınırlı olmasından dolayı mümkün olduğunca daha çok kişiye ulaşabilmek için mevcut anket dijital ortama aktarılarak internet üzerinden de öğretmenlerin erişimi ve ankete katılması sağlanmıştır.

3.4. Çalışma Grubu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “cinsiyete” göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Bay	46	40,4
Bayan	68	59,6
Toplam	114	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenlerin; %40,4’ü erkek öğretmenlerden, %59,6’sı bayan öğretmenlerden oluşmaktadır. Öğretmenlerin yarıdan fazlasının bayan öğretmenlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin “yaş” değişkenine göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
25 ve altı	36	31,6
26–30 yaşında	37	32,5
31–35 yaşında	22	19,3
36 ve üzeri	19	16,7
Toplam	114	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin; %31’i 25 ve altı yaşında, %32’si 26–30 yaşında, %19’u 31–35 yaşında ve %16’sı ise 36 ve üzeri yaşındadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin “Kıdem” değişkenine göre dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Kıdem Durumlarına Göre Dağılımları

Yıl	f	%
1-5 Yıl	62	54,4
6-10 Yıl	22	19,3
11 yıl ve üzeri	30	26,3
Toplam	114	100,0

Tablo 3’te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin %54’ü 1–5 yıl arasında, %19’u 6–10 yıl ve %26’sı ise 11 yıl ve üzeri hizmet yılı bulunmaktadır. Öğretmenlerin “öğrenim durumlarına” ilişkin veriler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	f	%
Özel Eğitim	98	86,0
Sınıf Öğretmenliği	10	8,8
Eğitim Bilimleri	2	1,8
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	4	3,5
Toplam	114	100,0

Tablo 4'ten anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılan 114 öğretmenin %86'sı özel eğitim bölümünden, %8,8'i sınıf öğretmenliği, %5,3'ü diğer fakültelerden mezun oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin “görev yaptıkları sınıfa” ilişkin veriler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Sınıfa Göre Dağılımı

Sınıf	f	%
9.Sınıf	15	13,2
10.Sınıf	17	14,9
11.Sınıf	11	9,6
12.Sınıf	15	13,2
Özel Eğitim Sınıfı	56	49,1
Toplam	114	100,0

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %49'u özel eğitim sınıfında, %13'ü 9. sınıfta, %14'ü 10. sınıfta, %9'u 11.sınıfta ve %13'ü 12. sınıfta görev yapmaktadır. Öğretmenlerin “görev yaptıkları şehir” değişkenine ilişkin veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Şehir Değişkenine Göre Dağılımı

Şehir	f	%
Kilis	17	14,9
Mersin	14	12,3
Adana	13	11,4
Gaziantep	11	9,6
Bursa	5	4,4
Adıyaman	4	3,5
Kahramanmaraş	4	3,5
Kocaeli	4	3,5
Konya	4	3,5
Ankara	3	2,6
İstanbul	3	2,6
Manisa	3	2,6
Şanlıurfa	3	2,6
Aksaray	2	1,8
Antalya	2	1,8
Balıkesir	2	1,8
Bolu	2	1,8
Karaman	2	1,8
Uşak	2	1,8
Batman	1	0,9
Bingöl	1	0,9
Çanakkale	1	0,9

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Çorum	1	0,9
Denizli	1	0,9
Diyarbakır	1	0,9
Gümüşhane	1	0,9
Hakkari	1	0,9
Iğdır	1	0,9
Kütahya	1	0,9
Malatya	1	0,9
Osmaniye	1	0,9
Samsun	1	0,9
Tunceli	1	0,9
Toplam	114	100

Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları illere bakıldığında Kilis, (%14,9), Mersin (%12,3), Adana (%11,4), Gaziantep (%9,6), Bursa (%4,4), Adıyaman (%3,5), Kahramanmaraş (%3,5), Kocaeli (%3,5), Konya (%3,5), Ankara (%2,6), İstanbul (%2,6), Manisa (%2,6), Şanlıurfa (%2,6), Aksaray (%1,8), Antalya, (%1,8), Balıkesir (%1,8), Bolu (%1,8), Karaman (%1,8), Uşak, (%1,8), Batman (%0,9), Bingöl (%0,9), Çanakkale (%0,9), Çorum (%0,9), Denizli, (%0,9), Diyarbakır (%0,9), Gümüşhane (%0,9), Hakkâri (%0,9), Iğdır (%0,9), Kütahya, (%0,9), Malatya (%0,9), Osmaniye (%0,9), Samsun (%0,9), Tunceli (%0,9) olarak tespit edilmiştir.

3.5. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada belirlenen amaçlara ulaşmak için öncelikle bu konuda daha önce yapılmış araştırmalar ve ilgili kuramsal kaynaklar taranmış, benzer anketler ve görüşme formları incelenmiştir. Eğitilebilir zihin engelli bireyler için hazırlanan DKAB Dersi Programı'nın "amaç, içerik, öğrenme ve öğretme süreçleri ve değerlendirme" boyutlarına ilişkin soru maddelerini kapsayan DKAB dersi öğretmen anketi ve görüşme formu hazırlanmıştır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde öğretmenlerin kişisel bilgilerine yönelik dört soru bulunmaktadır. İkinci bölümde ise öğretmenlerin eğitilebilir zihin engelli bireyler için hazırlanan DKAB Programı'nın "amaç, içerik, öğrenme ve öğretme süreçlerine ve değerlendirme" boyutlarına ilişkin görüşlerini içeren sorular bulunmaktadır.

3.6. Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Verilerin analizi SPSS 20 istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin SPSS programından yararlanılarak yapılan istatistiksel analizinde alt problemler doğrultusunda bir sistematik benimsenmiştir. Alt problemlere cevap verilmeden önce betimsel istatistikler hesaplanmış ve dağılımın özellikleri ortaya konmuştur. Öncelikle her soruya ait frekans ve yüzde değerleri hesaplanıp tablolaştırılmıştır.

Anket formunda alt problemler için belirlenen dereceler ve sayısal değerler temel alınarak elde edilen aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı;

1,00 - 1,80'e kadar "Kesinlikle Katılmıyorum"

1,81 - 2,60'a kadar "Katılmıyorum"

2,61 – 3,40'a kadar "Kararsızım"

3,41 – 4,20'ye kadar "Katılıyorum"

4,21 – 5,00'a kadar "Kesinlikle Katılıyorum" olarak belirlenmiştir.

Puan aralığı= En yüksek değer-En düşük değer/5= 4/5= 0.80 şeklinde hesaplanmış ve elde edilen veriler tablolara yerleştirilerek yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan problem ve alt problemlerin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucu elde edilen bulgular verilmektedir.

4.1. Öğretmenlerin Programın Hedeflerine İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacında “Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programının hedef boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmış ve bu doğrultuda yapılan analizler aşağıda (Tablo 7) verilmiştir.

Tablo 7. Programın Hedeflerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Hedef	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		N	X
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Programda yer alan genel ve özel amaçlar eğitilebilir zihin engelli çocukların hazır bulunuşluk, yaş ve gelişim özelliklerine uygundur.	18	15,8	33	28,9	19	16,7	33	28,9	11	9,6	114	2,87
Programda yer alan genel ve özel amaçlar açık ve net bir şekilde ifade edilmiştir.	13	11,4	22	19,3	17	14,9	48	42,1	14	12,3	114	3,24
Programda yer alan amaçlar yakından uzağa, basitten karmaşığa ve kolaydan zora vb. öğrenme ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır.	12	10,5	25	21,9	28	24,6	40	35,1	9	7,9	114	3,07
Programda yer alan genel ve özel amaçlar uygulayıcılara kolaylık sağlayacak esnekliktedir.	13	11,4	32	28,1	23	20,2	36	31,6	10	8,8	114	2,98
Programda yer alan amaçlar; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara dengeli bir şekilde dağıtılmıştır.	11	9,6	37	32,5	28	24,6	30	26,3	8	7,0	114	2,88
Programa ait haftalık ders saati süresi hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşmak için yeterlidir.	29	25,4	46	40,4	13	11,4	17	14,9	9	7,9	114	2,39
Programda yer alan genel ve özel amaçlar programın diğer öğeleri ile tutarlıdır.	10	8,8	33	28,9	27	23,7	37	32,5	7	6,1	114	2,98
Programda yer alan amaçların davranışa dönüştürülmesi güçtür.	5	4,4	29	25,4	18	15,8	41	36,0	21	18,4	114	3,38
Programda yer alan amaçlar öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği işlevsellikte olan bilgilerdir.	17	14,9	31	27,2	26	22,8	35	30,7	5	4,4	114	2,82
Programda yer alan genel ve özel amaçlar eğitilebilir zihin engelli çocukların akademik bilgi düzeyine uygun değildir.	6	5,3	30	26,3	11	9,6	41	36,0	26	22,8	114	3,44
Programın özel amaç ve davranışları somut ve zihinsel engelli öğrencilere kazandırılabilir niteliktedir.	16	14,0	40	35,1	15	13,2	34	29,8	9	7,9	114	2,82

Tablo 7'ye göre “Programda yer alan genel ve özel amaçların eğitilebilir zihin engelli çocukların hazır bulunuşluk, yaş ve gelişim özelliklerine uygundur” görüşüne verilen yanıtlar incelendiğinde araştırmaya katılan 114 öğretmenden %9,6'sının kesinlikle katıldığı, %28,9'unun katıldığı, %16,7'sinin kararsız olduğu, %28,9'unun katılmadığı, %15,8'inin ise kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır ($X= 2,87$).

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar açık ve net bir şekilde ifade edilmiştir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %13,3'ünün kesinlikle katıldığı, %42,1'inin katıldığı, %14,9'unun kararsız olduğu, %19,32'ünün katılmadığı, %11,4'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X= 3,24$).

“Programda yer alan amaçlar yakından uzağa, basitten karmaşığa ve kolaydan zora vb. öğrenme ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,9'unun kesinlikle katıldığı, %35,1'inin katıldığı, %24,6'sının kararsız olduğu, %21,9'unun katılmadığı, %10,5'inin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=3,07$).

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar uygulayıcılara kolaylık sağlayacak esnekliktedir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %8,8'inin kesinlikle katıldığı, %31,6'sının katıldığı, %20,2'sinin kararsız olduğu, %28,1'inin katılmadığı, %11,4'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,98$).

“Programda yer alan amaçlar; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara dengeli bir şekilde dağıtılmıştır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,0'ı kesinlikle katıldığı, %26,3'ünün katıldığı, %24,6'sının kararsız olduğu, %32,5'inin katılmadığı, %9,6'sının ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,88$).

“Programa ait haftalık ders saati süresi hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşmak için yeterlidir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,9'unun kesinlikle katıldığı, %14,9'unun katıldığı, %11,4'ünün kararsız olduğu, %40,4'ünün katılmadığı, %25,4' ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,39$).

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar programın diğer öğeleri ile tutarlıdır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %6,1'inin kesinlikle katıldığı, %32,5'inin katıldığı, %23,7'sinin kararsız olduğu, %28,9'unun katılmadığı, %8,8'nin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,98$).

“Programda yer alan amaçların davranışa dönüştürülmesi güçtür” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %18,4'ünün kesinlikle katıldığı, %36,0'sının katıldığı, %15,8'inin kararsız olduğu, %25,4'ünün katılmadığı, %4,4'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=3,38$).

“Programda yer alan amaçlar öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği işlevsellikte olan bilgilerdir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %4,4'ünün kesinlikle katıldığı, %30,7'sinin katıldığı, %22,8'inin kararsız olduğu, %27,2'sinin katılmadığı, %14,9'unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,82$).

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar eğitilebilir zihin engelli çocukların akademik bilgi düzeyine uygun değildir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %22,8'inin kesinlikle katıldığı, %36,0'sının katıldığı, %9,6'sının kararsız olduğu, %26,3'ünün katılmadığı, %5,3'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=3,44$).

“Programın özel amaç ve davranışları somut ve zihinsel engelli öğrencilere kazandırılabilir niteliktedir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,9'unun kesinlikle

katıldığı, %29,8'inin katıldığı, %13,2'sinin kararsız olduğu, %35,1'inin katılmadığı, %14,0'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,82).

4.2. Öğretmenlerin Programın içeriğine İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacında “Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programının içerik boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmış ve bu doğrultuda yapılan analizler aşağıda verilmiştir.

Tablo 8. Programın İçerik Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

İçerik	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		N	X
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Programda yer alan konular programın hedefleri ile uyumludur.	10	8,8	29	25,4	18	15,8	49	43,0	8	7,0	114	3,14
Programın içeriğinde yer alan konu ve kavramlar öğrencilerin bilgi düzeyi, yaş ve gelişim özelliklerine uygundur.	15	13,2	47	41,2	12	10,5	31	27,2	9	7,9	114	2,75
Konular öğrencinin dini duygu ve tutumlarını geliştirici niteliktedir.	12	10,5	35	30,7	20	17,5	31	27,2	16	14,0	114	3,03
Konular öğrencinin dini düşüncelerini ve yaşam becerilerini geliştirici niteliktedir.	11	9,6	38	33,3	20	17,5	31	27,2	14	12,3	114	2,99
Program da yer alan içerik hazırlanırken öğrencilerin zihinsel, sosyal ve duygusal özellikleri dikkate alınmıştır.	12	10,5	44	38,6	22	19,3	29	25,4	7	6,1	114	2,78
Programda yer alan içerik öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını artırıcı nitelikte ilgi çekicidir.	15	13,2	44	38,6	20	17,5	30	26,3	5	4,4	114	2,70
Programda yer alan içerik belirlenirken disiplinler arası ilişki (diğer dersler ile ilişki sağlayacak şekilde) kurulmuştur.	15	13,2	41	36,0	21	18,4	33	28,9	4	3,5	114	2,73
Programda yer alan içerikte öğrencilere hangi sınıfta hangi konuların öğretilmesi belirtilmediği için program derse giren öğretmenlerin işlerini zorlaştırmaktadır.	3	2,6	23	20,2	16	14,0	43	37,7	29	25,4	114	3,63
Programın içeriği, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ve uygulamaya imkân sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.	19	16,7	27	23,7	21	18,4	37	32,5	10	8,8	114	2,92
Programda yer alan içerik öğrenci merkezli eğitime uygundur.	12	10,5	51	44,7	14	12,3	29	25,4	8	7,0	114	2,73
Programda, öğrenme ve öğretme ortamında sunulacak olgular öğrencilerin yakın çevre ile ilişki kurmalarını sağlayıcı, gerçek yaşamdan seçilmiştir.	13	11,4	32	28,1	27	23,7	32	28,1	10	8,8	114	2,94
Programda yer alan konular, özel amaç ve davranışlar ile tutarlıdır.	9	7,9	33	28,9	22	19,3	43	37,7	7	6,1	114	3,05

Tablo 8'e göre “Programda yer alan konular programın hedefleri ile uyumludur” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,0'sinin kesinlikle katıldığı, %43,0'ünün katıldığı,

%15,8'inin kararsız olduğu, %25,4'ünün katılmadığı, %8,8'inin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,14).

“Programın içeriğinde yer alan konu ve kavramlar öğrencilerin bilgi düzeyi, yaş ve gelişim özelliklerine uygundur” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,9'unun kesinlikle katıldığı, % 27,2'sinin katıldığı, %10,5'inin kararsız olduğu, %41,2'sinin katılmadığı, %13,2'sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,75).

“Konular öğrencinin dini duygu ve tutumlarını geliştirici niteliktedir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %14,0'ünün kesinlikle katıldığı, %27,2'sinin katıldığı, %17,5'inin kararsız olduğu, %30,7'sinin katılmadığı, %10,5'inin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,03).

“Konular öğrencinin dini düşüncelerini ve yaşam becerilerini geliştirici niteliktedir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %12,3'ünün kesinlikle katıldığı, %27,2'sinin katıldığı, %17,5'inin kararsız olduğu, %33,3'ünün katılmadığı, %9,6'sının ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,99).

“Program da yer alan içerik hazırlanırken öğrencilerin zihinsel, sosyal ve duygusal özellikleri dikkate alınmıştır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %6,1'inin kesinlikle katıldığı, %25,4'ünün katıldığı, %19,3' ünün kararsız olduğu, %38,6'sının katılmadığı, %10,5'nin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,78).

“Programda yer alan içerik öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını artırıcı nitelikte ilgi çekicidir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 4,4'ünün kesinlikle katıldığı, %26,3'ünün katıldığı, %17,5' inin kararsız olduğu, %38,6'sının katılmadığı, %13,2'sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,70).

“Programda yer alan içerik belirlenirken disiplinler arası ilişki (diğer dersler ile ilişki sağlayacak şekilde) kurulmuştur” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %3,5'inin kesinlikle katıldığı, %28,9'unun katıldığı, %18,4' ünün kararsız olduğu, %36,0'sının katılmadığı, %13,2'sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,73).

“Programda yer alan içerikte öğrencilere hangi sınıfta hangi konuların öğretileceği belirtilmediği için program derse giren öğretmenlerin işlerini zorlaştırmaktadır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %25,4'ünün kesinlikle katıldığı, %37,7'sinin katıldığı, %14,0' ünün kararsız olduğu, %20,2'sinin katılmadığı, %2,6'sının ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,63).

“Programın içeriği, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ve uygulamaya imkân sağlayacak şekilde hazırlanmıştır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %8,8'inin kesinlikle katıldığı, %32,5'inin katıldığı, %18,4' ünün kararsız olduğu, %23,7'sinin katılmadığı, %16,7'sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,92).

“Programda yer alan içerik öğrenci merkezli eğitime uygundur” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,0'sinin kesinlikle katıldığı, %25,4'ünün katıldığı, %12,3' ünün kararsız olduğu, % 44,7'sinin katılmadığı, %10,5'inin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,73).

“Programda, öğrenme ve öğretme ortamında sunulacak olgular öğrencilerin yakın çevre ile ilişki kurmalarını sağlayıcı, gerçek yaşamdan seçilmiştir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 8,8'inin kesinlikle katıldığı, % 28,1'inin katıldığı, %23,7' isinin kararsız olduğu, %28,1'inin katılmadığı, %11,4'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,94).

“Programda yer alan konular, özel amaç ve davranışlar ile tutarlıdır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %6,1’inin kesinlikle katıldığı, %37,7’sinin katıldığı, %19,3’ünün kararsız olduğu, %28,9’unun katılmadığı, % 7,9’unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,05).

4.3. Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt amacında “Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programının öğrenme-öğretme süreci boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmış ve bu doğrultuda yapılan analizler aşağıda verilmiştir.

Tablo 9’a göre “Programda yer alan ünitelerin işlenişi ile ilgili açıklamalar yetersizdir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %21,1’inin kesinlikle katıldığı, %45,6’sının katıldığı, %12,3’ünün kararsız olduğu, %17,5’inin katılmadığı, %3,5’inin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,63).

“Sınıflarda bulunan araç-gereçler programı uygulamak için yeterlidir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %4,4’ünün kesinlikle katıldığı, %20,2’sinin katıldığı, %14,9’unun kararsız olduğu, %41,2’sinin katılmadığı, %19,3’ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,49).

Tablo 9. Programın Öğrenme ve Öğretme Süreci Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Öğrenme ve Öğretme Süreci	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		N	X
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Programda yer alan ünitelerin işlenişi ile ilgili açıklamalar yetersizdir.	4	3,5	20	17,5	14	12,3	52	45,6	24	21,1	114	3,63
Sınıflarda bulunan araç-gereçler programı uygulamak için yeterlidir.	22	19,3	47	41,2	17	14,9	23	20,2	5	4,4	114	2,49
DKAB Ders programına ayrılan haftalık ders süresi yeterlidir.	29	25,4	35	30,7	16	14,0	23	20,2	11	9,6	114	2,58
Ortaöğretim Özel eğitim DKAB ders kitabı eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyesi için uygun değildir.	3	2,6	21	18,4	13	11,4	39	34,2	38	33,3	114	3,77
Programda, eğitilebilir zihin engelli çocuklara yönelik örnek işlenişler öğretmene rehberlik etmektedir.	13	11,4	44	38,6	23	20,2	27	23,7	7	6,1	114	2,75
Programda yer alan etkinliklerde seçilen öğretim yöntem ve teknikler eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun değildir.	3	2,6	31	27,2	13	11,4	39	34,2	28	24,6	114	3,51
Programda yer alan öğretim yöntem ve teknikler, zihinsel engelli öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygundur.	17	14,9	40	35,1	18	15,8	34	29,8	5	4,4	114	2,74
Programda yer alan etkinliklerde seçilen öğrenme ve öğretme teknikleri öğrencileri aktif kılmaktadır.	9	7,9	50	43,9	29	25,4	18	15,8	8	7,0	114	2,70
Eğitilebilir zihin engelli öğrenciler için ayrılan sınıfların fiziki durumu, bu	19	16,7	56	49,1	17	14,9	17	14,9	5	4,4	114	2,41

özelliklere sahip öğrencilere uygundur.												
Programda yer alan etkinlikler hedeflere ulaşma açısından yeterlidir	17	14,9	49	43,0	22	19,3	17	14,9	9	7,9	114	2,58

Tablo 9'a göre "Programda yer alan ünitelerin işlenişi ile ilgili açıklamalar yetersizdir" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %21,1'inin kesinlikle katıldığı, %45,6'sının katıldığı, %12,3' ünün kararsız olduğu, %17,5'inin katılmadığı, %3,5'inin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,63).

"Sınıflarda bulunan araç-gereçler programı uygulamak için yeterlidir" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %4,4'ünün kesinlikle katıldığı, %20,2'sinin katıldığı, %14,9' unun kararsız olduğu, %41,2'sinin katılmadığı, %19,3'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,49).

"DKAB Ders programına ayrılan haftalık ders süresi yeterlidir" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %9,6'sının kesinlikle katıldığı, %20,2'sinin katıldığı, %14,0' ünün kararsız olduğu, %30,7'sinin katılmadığı, %25,4'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,58).

"Ortaöğretim özel eğitim DKAB ders kitabı eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyesi için uygun değildir" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %33,3'ünün kesinlikle katıldığı, %34,2'sinin katıldığı, %11,4' ünün kararsız olduğu, %18,4'ünün katılmadığı, %2,6'sının ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,77).

"Programda, eğitilebilir zihin engelli çocuklara yönelik örnek işlenişler öğretmene rehberlik etmektedir" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %6,1'inin kesinlikle katıldığı, %23,7'sinin katıldığı, %20,2'sinin kararsız olduğu, %38,6'sının katılmadığı, %11,4'ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,75).

"Programda yer alan etkinliklerde seçilen öğretim yöntem ve teknikler eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun değildir" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %24,6' sının kesinlikle katıldığı, %34,2'sinin katıldığı, %11,4' ünün kararsız olduğu, %27,2'sinin katılmadığı, %2,6'sının ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,51).

"Programda yer alan öğretim yöntem ve teknikler, zihinsel engelli öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygundur" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %4,4'ünün kesinlikle katıldığı, %29,8'inin katıldığı, %15,8'inin kararsız olduğu, %35,1'sinin katılmadığı, %14,9'unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,74).

"Programda yer alan etkinliklerde seçilen öğrenme ve öğretme teknikleri öğrencileri aktif kılmaktadır" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,0'sinin kesinlikle katıldığı, %15,8'inin katıldığı, %25,4'ünün kararsız olduğu, %43,9'unun katılmadığı, %7,9'unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,70).

"Eğitilebilir zihin engelli öğrenciler için ayrılan sınıfların fiziki durumu, bu özelliklere sahip öğrencilere uygundur" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %4,4' ünün kesinlikle katıldığı, %14,9'unun katıldığı, %14,9' unun kararsız olduğu, %49,1'inin katılmadığı, %16,7'sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,41).

"Programda yer alan etkinlikler hedeflere ulaşma açısından yeterlidir" maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,9' unun kesinlikle katıldığı, %14,9'unun katıldığı, %19,3' ünün kararsız olduğu, %43,0'ünün katılmadığı, %14,9'unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,58).

4.4. Öğretmenlerin Programın Değerlendirme boyutuna İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt amacında “Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programının değerlendirme boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmış ve bu doğrultuda yapılan analizler aşağıda verilmiştir.

Tablo 10. Programın Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Değerlendirme	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		N	X
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Programın ölçme ve değerlendirme boyutunda yer alan ölçütler eğitilebilir zihin engelli öğrencilere uygundur.	17	14,9	46	40,4	17	14,9	27	23,7	7	6,1	114	2,66
Programda yer alan değerlendirme çalışmaları örnekleri yeterlidir.	17	14,9	55	48,2	15	13,2	21	18,4	6	5,3	114	2,51
Öğrencilere hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşma düzeyleri (öğretim öncesi, sırası, sonrası) düzenli aralıklarla değerlendirilmektedir.	17	14,9	36	31,6	21	18,4	31	27,2	9	7,9	114	2,82
Programda yer alan ölçme teknikleri ve araçlarının sayısı artırılmalıdır.	5	4,4	11	9,6	14	12,3	50	43,9	34	29,8	114	3,85
Programda portfolyo, performans ve proje ödevi gibi alternatif değerlendirme çalışmaları uygulanabilir niteliktedir.	17	14,9	44	38,6	20	17,5	23	20,2	10	8,8	114	2,69
Programda değerlendirme için önerilen süre yeterlidir.	19	16,7	40	35,1	23	20,2	26	22,8	6	5,3	114	2,65
Programda yer alan değerlendirme boyutunda öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmuştur.	19	16,7	45	39,5	21	18,4	20	17,5	9	7,9	114	2,61

Tablo 10’a göre “Programın ölçme ve değerlendirme boyutunda yer alan ölçütler eğitilebilir zihin engelli öğrencilere uygundur” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 6,1’inin kesinlikle katıldığı, %23,7’sinin katıldığı, %14,9’ünün kararsız olduğu, %40,4’ünün katılmadığı, %14,9’unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,66).

“Programda yer alan değerlendirme çalışmaları örnekleri yeterlidir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5,3’ünün kesinlikle katıldığı, %18,4’ünün katıldığı, %13,2’ sinin kararsız olduğu, %48,2’sinin katılmadığı, %14,9’unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,51).

“Öğrencilere hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşma düzeyleri (öğretim öncesi, sırası, sonrası) düzenli aralıklarla değerlendirilmektedir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,9’unun kesinlikle katıldığı, %27,2’sinin katıldığı, %18,4’ ünün kararsız olduğu, %31,6’sının katılmadığı, %14,9’unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=2,82).

“Programda yer alan ölçme teknikleri ve araçlarının sayısı artırılmalıdır” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %29,8’ inin kesinlikle katıldığı, %43,9’unun katıldığı, %12,3’ ünün kararsız olduğu, %9,6’sının katılmadığı, %4,4’ünün ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir (X=3,85).

“Programda portfolyo, performans ve proje ödevi gibi alternatif değerlendirme çalışmaları uygulanabilir niteliktedir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %8,8’inin kesinlikle katıldığı, %20,2’sinin katıldığı, %17,5’inin kararsız olduğu, %38,6’sının katılmadığı, %14,9’unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,69$).

“Programda değerlendirme için önerilen süre yeterlidir” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5,3’ünün kesinlikle katıldığı, %22,8’inin katıldığı, %20,2’inin kararsız olduğu, %35,1’nin katılmadığı, %16,7’unun ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,65$).

“Programda yer alan değerlendirme boyutunda öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmuştur” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %7,9’unun kesinlikle katıldığı, %17,5’inin katıldığı, %18,4’ünün kararsız olduğu, %39,5’inin katılmadığı, %16,7’sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir ($X=2,61$).

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde elde edilen bulgulara göre programa ilişkin sonuçlar aşağıda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Öğretmenlerin Programın Hedeflerine İlişkin Görüşleri ile ilgili Yorumlar

Tablo 7’ye göre “Programda yer alan genel ve özel amaçların eğitilebilir zihin engelli çocukların hazır bulunuşluk, yaş ve gelişim özelliklerine uygundur” maddesine ilişkin elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X= 2,87$) öğretmenler programda yer alan hedeflerin eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin hazır bulunuşluk, yaş ve gelişim özelliklerine uygun olup olmadığı konusunda kararsız kalmıştır.

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar açık ve net bir şekilde ifade edilmiştir” maddesine ilişkin elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X= 3,24$), öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan hedeflerin açık ve net olup olmadığı konusunda kararsız kalmıştır.

“Programda yer alan amaçlar yakından uzağa, basitten karmaşığa ve kolaydan zora vb. öğrenme ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır” maddesine ilişkin elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X =3,07$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan hedeflerin temel öğrenme ilkelerine uygun olup-olmadığı konusunda kararsız kalmışlardır.

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar uygulayıcılara kolaylık sağlayacak esnekliktedir” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,98$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan genel ve özel amaçların uygulayıcılara kolaylık sağlayacak esneklikte olup olmadığı konusunda kararsız kalmışlardır.

“Programda yer alan amaçlar; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara dengeli bir şekilde dağıtılmıştır” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,88$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan amaçların; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara dengeli bir şekilde dağıtılıp-dağıtılmadığı hususunda kararsız kalmışlardır.

“Programa ait haftalık ders saati süresi hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşmak için yeterlidir” maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=2,39$) öğretmenlerin çoğunluğu programa ait haftalık ders saati süresinin hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşmak için yeterli olmadığını düşünmektedir.

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar programın diğer öğeleri ile tutarlıdır” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,98$) öğretmenlerin

programda yer alan genel ve özel amaçların programın diğer öğeleri ile uyumlu olup olmadığı konusunda kararsız kaldıkları görülmektedir.

“Programda yer alan amaçların davranışa dönüştürülmesi güçtür” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=3,38$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan amaçların davranışa dönüştürülmesi hususunda kararsız kalmışlardır.

“Programda yer alan amaçlar öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği işlevsellikte olan bilgilerdir” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,82$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan amaçların öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği işlevsellikte olup olmadığı konusunda kararsız kalmışlardır.

“Programda yer alan genel ve özel amaçlar eğitilebilir zihin engelli çocukların akademik bilgi düzeyine uygun değildir” maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=3,44$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan hedeflerin eğitilebilir zihin engelli çocuklara uygun olmadığı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Duzcu (2015: 64) özel eğitim mesleki eğitim merkezi Türkçe programı çalışmasında ve Fırat (2010: 55) özel eğitim ilköğretim sosyal bilgiler programını değerlendirdiği çalışmalarında aynı sonuca ulaşmışlardır. Bu sonuca göre program hazırlanırken bu öğrencilere, öğretilecek bilgi ve becerilerin seçiminde onların gelişim düzeyine uygun genel ve özel amaçların seçilmesi gerekmektedir. Aksi halde öğrencilerin bu özelliklere uygun olmayan hedeflerin öğrencilere kazandırılması oldukça zor olacaktır (Özdemir, 2015: 63).

“Programın özel amaç ve davranışları somut ve zihinsel engelli öğrencilere kazandırılabilir niteliktedir” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,82$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan amaç ve davranışların zihinsel engelli öğrencilere kazandırılabilir nitelikte olup olmadığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin programın hedeflerine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan hedeflerin eğitilebilir zihin engelli çocuklara uygun olmadığı ve haftalık ders saati süresinin yetersiz olduğu görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Genel olarak diğer maddeler açısından ise aritmetik ortalamalara göre öğretmenlerin kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamaya göre öğretmenlerin birçok maddede kararsız kalmaları programın hedeflerinin uygulanmasında öğretmenlerin yaşadıkları güçlükleri göstermesi açısından dikkat çekici olduğu ifade edilebilir. Bu durum programda yer alan hedeflerin bu çocukların özelliklerine uygun şekilde yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

5.2. Öğretmenlerin Programın İçeriğine İlişkin Görüşleri ile İlgili Yorumlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, DKAB Dersi Programının içeriğine yönelik görüşleri Tablo 8’de verilmişti.

Tablo 8’e göre “Programda yer alan konular programın hedefleri ile uyumludur” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=3,14$) öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan konular ile programın hedeflerinin uyumluluğu konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programın içeriğinde yer alan konu ve kavramlar öğrencilerin bilgi düzeyi, yaş ve gelişim özelliklerine uygundur” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,75$) öğretmenlerin çoğunluğunun programın içeriğinde yer alan konu ve kavramların

öğrencilerin bilgi düzeyi, yaş ve gelişim özelliklerine uyumluluğu konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Konular öğrencinin dini duygu ve tutumlarını geliştirici niteliktedir” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=3,03$) öğretmenlerin çoğunluğunun konuların öğrencinin dini duygu ve tutumlarını geliştirici nitelikte olup olmadığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Konular öğrencinin dini düşüncelerini ve yaşam becerilerini geliştirici niteliktedir” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,99$) öğretmenlerin çoğunluğunun konuların öğrencinin dini düşüncelerini ve yaşam becerilerini geliştirici nitelikte olup olmadığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Program da yer alan içerik hazırlanırken öğrencilerin zihinsel, sosyal ve duygusal özellikleri dikkate alınmıştır” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,78$) öğretmenlerin çoğunluğunun program da yer alan içeriğin hazırlanırken öğrencilerin zihinsel, sosyal ve duygusal özellikleri dikkate alınıp alınmadığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda yer alan içerik öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını artırıcı nitelikte ilgi çekicidir” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,70$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda yer alan içeriğin öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını artırıcı nitelikte ilgi çekici olup olmadığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda yer alan içerik belirlenirken disiplinler arası ilişki (diğer dersler ile ilişki sağlayacak şekilde) kurulmuştur” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,73$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda yer alan içerik belirlenirken disiplinler arası ilişki kurulup kurulmadığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda yer alan içerikte öğrencilere hangi sınıfta hangi konuların öğretileceği belirtilmediği için program derse giren öğretmenlerin işlerini zorlaştırmaktadır” maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=3,63$) öğretmenlerin çoğunluğunu programda yer alan içerikte öğrencilere hangi sınıfta hangi konuların öğretileceği belirtilmediği için programın derse giren öğretmenlerin işlerini zorlaştırdığını düşünmektedir. Duzcu (2015: 54) çalışmasında benzer bir sonuca ulaşmış bu durumun öğretmenlerin çok zamanlarını aldığını ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre amaç belirlemede sorunlar yaşadıklarını bununda işlerini zorlaştırdığını ifade etmiştir. DKAB öğretim programında konuların dört yılda işlenecek şekilde düzenlendiği belirtilmekle beraber hangi konuların hangi sınıflarda işleneceği konusuna değinilmediğinden öğretmenler açısından işlevsel olmamaktadır.

“Programın içeriği, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ve uygulamaya imkân sağlayacak şekilde hazırlanmıştır” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,92$) öğretmenlerin çoğunluğunun programın içeriğinin, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ve uygulamaya imkân sağlayacak şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda yer alan içerik öğrenci merkezli eğitime uygundur” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,73$) öğretmenlerin çoğunluğunun “Programda yer alan içerik öğrenci merkezli eğitime uygunluğu konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda, öğrenme ve öğretme ortamında sunulacak olgular öğrencilerin yakın çevre ile ilişki kurmalarını sağlayıcı, gerçek yaşamdan seçilmiştir” maddesine ilişkin olarak

elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,94$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda yer alan öğrenme ve öğretme ortamında sunulacak olguların öğrencilerin yakın çevre ile ilişki kurmalarını sağlayıcı, gerçek yaşamdan seçilip seçilmediği konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda yer alan konular, özel amaç ve davranışlar ile tutarlıdır” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=3,05$) öğretmenlerin programda yer alan konuların, özel amaç ve davranışlar ile tutarlılığı konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğunluğu programda yer alan içerikte öğrencilere hangi sınıfta hangi konuların öğretileceği belirtilmediği için program derse giren öğretmenlerin işlerini zorlaştırdığını düşünmektedir. Genel olarak diğer maddeler açısından aritmetik ortalamalara göre öğretmenlerin kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamaya göre öğretmenlerin birçok maddede kararsız kalmaları programın içeriğinin öğrencilere uygunluğu noktasında öğretmenlerin karşılaştığı zorlukların bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Bu konuyla ilgili yapılan benzer bir çalışmada hafif zihinsel engelli öğrenciler için hazırlanmış Türkçe öğretim programında yer alan içeriğin eğitilebilir öğrencilere uygun olmadığı, hedef kitleye hitap etmediği ve dolayısıyla işlevsel olmadığı sonucuna varılmıştır (Duzcu, 2015: 56). Bunun nedeni olarak ise programda yer alan konu içeriklerinin çoğunluğunun zihinsel engelli öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Benzer sonuçları yapılan diğer çalışmalarda da görmek mümkündür. Bu çalışmalarda programda yer alan içeriğin çok yoğun ve soyut kavramlar içermesi dolayısıyla programın içeriğinin öğrencilerin seviyelerinin üstünde olduğu belirtilmiştir (Akkuş, 2007: 98; Fırat, 2010: 56).

5.3. Programın Öğrenme ve Öğretme Süreci Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Yorumlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, DKAB Dersi Programının içeriğine yönelik görüşleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9’a göre “Programda yer alan ünitelerin işlenişi ile ilgili açıklamalar yetersizdir” maddesine ilişkin olarak elde edilen verilere göre ($X=3,63$) öğretmenlerin çoğunluğunu programda yer alan programda yer alan ünitelerin işlenişi ile ilgili açıklamaların yetersiz olduğunu düşünmektedir.

“Sınıflarda bulunan araç-gereçler programı uygulamak için yeterlidir” maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=2,49$) öğretmenler programın uygulanmasında sınıflarda bulunan araç-gereçlerin yeterli olmadığını düşünmektedir. Etbaş (1999: 107), Akkuş (2007: 86), Fırat (2010: 65), Duzcu (2015: 59) çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Özel eğitim okullarında araç-gereç ve öğrencilerin özelliklerine uygun materyal eksikliği başlıca problemlerdendir. Bu konuda yapılan çalışmalarda 1999’dan buyana benzer sonuçların çıkması dikkat çekmektedir. Milli Eğitim bakanlığınca bu konudaki eksikliğin giderilmesi daha kaliteli bir özel eğitim için gerekmektedir.

“DKAB Ders programına ayrılan haftalık ders süresi yeterlidir” maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=2,58$) öğretmenler DKAB ders programına ayrılan haftalık ders süresinin yeterli olmadığını düşünmektedir. Duzcu (2015: 59) DKAB öğretim programı ile aynı eğitim programı içerisinde yer alan özel eğitim Türkçe programının değerlendirildiği çalışmada ders süresinin yetersiz olduğu neticesine ulaşmıştır.

“Ortaöğretim özel eğitim DKAB ders kitabı eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyesi için uygun değildir” maddesine ilişkin olarak ($X=3,77$) elde edilen bulgulara göre, öğretmenler ortaöğretim özel eğitim DKAB ders kitabının eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyesi için uygun olmadığını belirtmişlerdir. Engelli bireylere yönelik olarak yapılmış çalışmalarda DKAB ders kitabıyla ilgili benzer sonuçlara ulaşıldığı anlaşılmaktadır (Etbaş, 1999: 107; Gün, 2016: 620). Genel eğitimde olduğu gibi özel eğitimde de öğrenme-öğretme ve değerlendirme sürecinde en çok başvurulan kaynaklardan birisi ders kitapları olduğundan özel eğitim DKAB ders kitabının gözden geçirilerek bu öğrencilerin öğrenme özelliklerine uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

“Programda, eğitilebilir zihin engelli çocuklara yönelik örnek işlenişler öğretmene rehberlik etmektedir” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,75$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda, eğitilebilir zihin engelli çocuklara yönelik örnek işlenişlerin kendilerine rehberlik etmesi/yol göstermesi konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda yer alan etkinliklerde seçilen öğretim yöntem ve teknikler eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun değildir” maddesine ilişkin elde edilen bulgulara göre ($X=3,51$) öğretmenler programda yer alan etkinliklerde seçilen öğretim yöntem ve tekniklerin eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun olmadığını belirtmişlerdir. Duzcu (2010: 58), Fırat (2010: 66) çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Programda seçilen öğretim yöntem ve tekniklerin eğitilebilir zihin engelli öğrencilere uygun olmaması öğretimi olumsuz etkilemekte dolayısıyla öğrencilerin öğrenme düzeylerini düşürmektedir. Son dönemlerde öğrenciyi merkeze alan çoklu zekâ veya beyin temelli öğrenme gibi öğrenme yaklaşımlarına dayalı öğretim yöntem ve tekniklerinin DKAB dersi öğretiminde kullanıldığı ve akademik başarı ve bilgilerin kalıcılığı açısından başarı sağlandığı yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir (Demir, 2016: 157). Zihinsel engelli bireylerin eğitiminde buna benzer yöntemlere yer verilmek suretiyle etkinlikler için seçilen öğretim yöntem ve tekniklerin öğrencilerin öğrenme özelliklerine uygun hale getirilip daha işlevsel olması sağlanabilir.

“Programda yer alan öğretim yöntem ve teknikler, zihinsel engelli öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygundur” maddesine ilişkin olarak edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,74$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda yer alan öğretim yöntem ve tekniklerin zihinsel engelli öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygunluğu konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Programda yer alan etkinliklerde seçilen öğrenme ve öğretme teknikleri öğrencileri aktif kılmaktadır” maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,70$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda yer alan etkinliklerde seçilen öğrenme ve öğretme tekniklerinin öğrencileri aktif kılması konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

“Eğitilebilir zihin engelli öğrenciler için ayrılan sınıfların fiziki durumu, bu özelliklere sahip öğrencilere uygundur” maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=2,41$) öğretmenler eğitilebilir zihin engelli öğrenciler için ayrılan sınıfların fiziki durumunun bu öğrencilere uygun olmadığını belirtmişlerdir

“Programda yer alan etkinlikler hedeflere ulaşma açısından yeterlidir” maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=2,58$) öğretmenler programda yer alan etkinliklerin hedeflere ulaşma açısından yeterli olmadığını düşünmektedirler. Fırat (2010: 66)

çalışmasında benzer bir sonuca ulaşarak programda yer alan etkinliklerin yetersiz oluşu nedeni ile öğrencilerin sıkıldığını belirtmiştir.

Yukarıda çıkan sonuçlar yorumlandığında genel olarak özel eğitim DKAB dersi öğretiminde, öğretim yöntem-tekniklerin zihinsel engelli öğrencilerin öğrenme özelliklerine uygun olmayışı ve materyal yetersizliği gibi nedenler öğretimi olumsuz etkilemekte dolayısıyla öğrenme öğretme süreçlerinde başarı elde edilmesini zorlaştırmaktadır.

5.4. Öğretmenlerin Programın Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşleri İle İlgili Yorumlar

Tablo 10'a göre "Programın ölçme ve değerlendirme boyutunda yer alan ölçütler eğitilebilir zihin engelli öğrencilere uygundur" maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,66$) öğretmenlerin çoğunluğunun programın ölçme ve değerlendirme boyutunda yer alan ölçütlerin eğitilebilir zihin engelli öğrencilere uygunluğu konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

"Programda yer alan değerlendirme çalışmaları örnekleri yeterlidir" maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=2,51$) öğretmenler programda yer alan değerlendirme çalışmaları örneklerinin yeterli olmadığını düşünmektedirler. Fırat (2010: 68) ve Duzcu (2015: 61) çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Buna göre DKAB öğretim programında yer alan değerlendirme çalışmaları öğretmenlere rehberlik etmesi açısından yetersiz kalmıştır.

"Öğrencilere hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşma düzeyleri (öğretim öncesi, sırası, sonrası) düzenli aralıklarla değerlendirilmektedir" maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,82$) öğretmenlerin çoğunluğunun öğrencilere hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşma düzeylerinin düzenli aralıklarla değerlendirilmesi konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

"Programda yer alan ölçme teknikleri ve araçlarının sayısı artırılmalıdır" maddesine ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre ($X=3,85$) öğretmenler programda yer alan ölçme teknikleri ve araçlarının sayısının artırılması gerektiğini düşünmektedirler.

"Programda portfolyo, performans ve proje ödevi gibi alternatif değerlendirme çalışmaları uygulanabilir niteliktedir" maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,69$) öğretmenlerin çoğunluğunun yer alan alternatif değerlendirme çalışmalarının uygulanabilirliği konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

"Programda değerlendirme için önerilen süre yeterlidir" maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,65$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda değerlendirme için önerilen sürenin yeterliliği konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

"Programda yer alan değerlendirme boyutunda öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmuştur" maddesine ilişkin olarak elde edilen aritmetik ortalamaya göre ($X=2,61$) öğretmenlerin çoğunluğunun programda yer alan değerlendirme boyutunun öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurup bulundurmadiği konusunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

Program, değerlendirme boyutu açısından ele alındığında değerlendirme çalışmalarının çok yeterli olmadığı ve daha işlevsel hale getirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Bu konuda yapılan benzer bir çalışmada Türkçe dersi açısından öğretim programının ölçme ve değerlendirme açısından zihinsel engelli öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmadığı ve öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesini olumsuz yönde etkilediği tespit

edilmiştir (Duzcu, 2015: 61). Bu sonuçlar bizim DKAB öğretim programının değerlendirme açısından yeterince işlevsel olmadığı yönündeki görüşümüzü destekler niteliktedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan yola çıkılarak geliştirilen öneriler üzerinde durulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Araştırmada yer alan sorulara alınan cevaplardan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Programda yer alan hedeflerin eğitilebilir zihin engelli çocuklara uygun olmadığı ve haftalık ders saati süresinin hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşmak için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında kalan maddeler için aritmetik ortalamaya göre öğretmenlerin kararsız kaldığı bu açıdan programın hedefleriyle ilgili kısmının daha işlevsel olması amacıyla tekrar gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Programda yer alan içeriğin öğrencilere hangi sınıfta hangi konuların öğretileceği belirtilmediğinden dolayı programın derse giren öğretmenlerin işlerini zorlaştırdığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında kalan maddeler için aritmetik ortalamaya göre öğretmenlerin kararsız kaldığı bu açıdan programın içeriği ile ilgili kısmının daha işlevsel olması amacıyla tekrar gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Programda yer alan öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik olarak:

- Programda yer alan ünitelerin işleniş ile ilgili açıklamaların yetersiz olduğu,
- DKAB ders programına ayrılan haftalık ders süresinin yeterli olmadığı,
- Ortaöğretim özel eğitim DKAB ders kitabının eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyesi için uygun olmadığı,
- Programda yer alan etkinliklerde seçilen öğretim yöntem ve tekniklerin eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun olmadığı,
- Eğitilebilir zihin engelli öğrenciler için ayrılan sınıfların fiziki durumunun bu öğrencilere uygun olmadığı,
- Programda yer alan etkinliklerin hedeflere ulaşma açısından yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Bunların dışında kalan maddeler için aritmetik ortalamaya göre öğretmenlerin kararsız kaldığı bu açıdan programın öğrenme-öğretme süreçleri ile ilgili olan kısmın daha işlevsel olması amacıyla tekrar gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Programda yer alan değerlendirme boyutuna yönelik olarak

- Değerlendirme çalışmaları örneklerinin yeterli olmadığı,
- Ölçme teknikleri ve araçlarının sayısının artırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bunların dışında kalan maddeler için aritmetik ortalamaya göre öğretmenlerin kararsız kaldığı bu açıdan programın değerlendirme ile ilgili olan kısmının daha kullanışlı olması amacıyla tekrar gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

6.2. Öneriler

Bu araştırmadaki bulgulara dayanarak eğitilebilir zihin engelli çocuklar için hazırlanan DKAB dersi programına ilişkin olarak aşağıdaki öneriler getirilebilir.

1. Farklı alanlardan mezun olup özel eğitim sınıf öğretmeni olarak çalışan öğretmenlerin bu alan ile ilgili bilgileri hizmet içi eğitim kursları ile desteklenmeli ve sürekli yenilenmelidir. Özel eğitim okullarında çalışan DKAB dersi öğretmenlerinin öğrencilerin algı düzeylerini ve

öğrenme özelliklerini daha yakından tanımaları için özel eğitim konusunda hizmet içi kurslara tabi tutulması gereklidir.

2. Programda yer alan hedefler eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin öğrenme seviyelerine uygun hale getirilerek onların günlük yaşamında kullanabileceği bilgileri kazandırmayı amaçlayacak biçimde yeniden düzenlenebilir.

3. Programda yer alan hedefler programı uygulayan öğretmenlere kolaylık sağlayacak şekilde yeniden gözden geçirilip düzenlenebilir.

4. Program da yer alan içerik, etkinlikler ve değerlendirme çalışmaları (konu ve kavramlar) öğrencilerin zihinsel özellikleri dikkate alınarak öğrencilerin seviyesine uygun bir şekilde yeniden gözden geçirilip düzenlenebilir. İçeriğe abdest ve gusül abdestinin alınışı, kısa sureler, uzun olmayan kıssalar eklenebilir.

5. Milli Eğitim Bakanlığınca bu alanda çalışan öğretmenlere, eğitilebilir zihin engelli çocukların özelliklerine uygun (görsel, işitsel, dokunsal) araç-gereçler, videolar interaktif programlar vb. güncel çeşitli materyaller sağlanmalıdır.

6. Ders kitabı bu öğrencilerin öğrenme özelliklerine uygun hale getirilmeli ve her sınıf düzeyi için (modüler) DKAB ders kitabı hazırlanmalıdır. Ders kitabındaki görseller artırılmalı ve okuma metinleri öğrencilerin anlayabileceği bir biçimde yeniden düzenlenmelidir.

7. Programda öğretmenlere rehberlik edici (bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanları da kapsayan) daha fazla örnek işlenişe yer verilebilir.

8. Özel eğitim okullarında ve özel eğitim sınıflarındaki fiziki şartlar, eğitim ortamları öğrencilerin özelliklerine uygun olarak yeniden düzenlenmelidir. Okullardaki araç-gereç, materyal eksiklikleri tamamlanmalıdır. Fatih Projesinde yer alan etkileşimli akıllı tahta vb. araç-gereçler derslerin daha etkili ve verimli işlenmesi açısından bu kurumların istifadesine sunulmalıdır.

9. Programda önerilen öğretim yöntem ve tekniklerin zihinsel engelli öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun şekilde alanda yapılan son çalışmalar dikkate alınarak güncellenmesi ve çeşitlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda öğrenci merkezli yapılandırıcılık, çoklu zekâ, beyin temelli öğrenme vb. yaklaşımların öğrenme ilkelerine uygun yöntem ve teknikler öğretimde kullanılabilir.

10. Programa ait haftalık ders saati süresi hedeflenen özel amaç ve davranışlara ulaşmak için tekrar gözden geçirilmelidir. Ders saati süresi artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

AKKUŞ, N. (2007). *Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklara Günümüzde Uygulanan İlköğretim Eğitim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

ARAL, N, GÜRSOY F. (2009). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

CAVKAYTAR, A. (2015). Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim. İbrahim H. Diken (Ed.), *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* (ss.1–28), Pegem Akademi Yayınları, Ankara

- DEMİR, R. (2016). *Beyin Temelli Öğrenme Yaklaşımına Dayalı Olarak İşlenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Akademik Başarı ve Kalıcılık Üzerindeki Etkisi*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3 (4), 2016, s. 137–16.
- DEMİREL, Ö. (2013). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- DUZCU, M.G. (2016). *Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ETBAŞ, D.A. (1999). *Özürlü Çocukların Din Eğitimi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- FIRAT, T. (2010). *Eğitilebilir Zihin Engelli Öğrencilere Yönelik Hazırlanan İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- GÜN, A. (2016). *İşitme Engelli Öğrencilerin Öğrenme İlkeleri Işığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi*, I. Uluslar Arası Engellilik ve Din Sempozyumu (ss. 599–626), Yeditepe Ofset Yayıncılık, İstanbul.
- KARA, E. (2008). *Zihinsel Engelli Çocukları Olan Ailelerin Çocuklarının Durumunu Dini Açıdan Değerlendirmeleri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 26-27, s.317-331.
- KARAGÖZ, İ. (2005). *Ayet ve Hadisler Işığında Engelliler*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KULA, N. (2005). *Bedensel Engellilik ve Dini Başa Çıkma*, Dem Yayınları, İstanbul.
- MEB, Mevzuat, (2012). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara. Resmi Gazete, 21.07.20012/28360.
- MEB. (2005). *İş Okulu Eğitim Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- MEB. (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- MEB. (2008). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Zihinsel Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- MEB. (2009). *Dini Terimler Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- MEB. (2015). *Çocuk Gelişimi, Zihinsel Engelliler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- MEB. (2016). *Meb İstatistikleri, Örgün Eğitim*, 2015/2016, s. 34.
- MUSAYEV, İ. (2016). *Engelli Bireylerin Din ve Değerler Eğitimi*, C planı Yayınları, İstanbul.
- ÖZDEMİR, S. (2016). *Engelliler ve Din*, C planı Yayınları, İstanbul.
- ÖZGÜR, İ. (2015). *Engelli Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim*, Karahan Kitabevi, Adana.

- ÖZOKÇU, O. (2017). Zihin Yetersizliği Olan Öğrenciler. Atilla Cavkaytar (Ed.), *Özel Eğitim* (ss.59–79), Vize Yayıncılık, Ankara.
- ÖZSOY, Y., ÖZYÜREK, M., ERİPEK, S. (1998). *Özel Eğitime Giriş*, Ankara Karatepe Yayınları, Ankara.
- ÖZTÜRK, M. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*, MÜSİAD Cep Yayınları, İstanbul.
- SAĞLAM, F. (2016). *Zihinsel Engelli Bireylerde Allah Algısı, I. Uluslar Arası Engellilik ve Din Sempozyumu*, (18–20 Kasım 2016) İstanbul, s.387–401.
- TEKİNARSLAN, İ. Ç. (2015). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler. İbrahim H. Diken (Ed.), *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* (ss.135–164). Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- TÜİK. (2010). *Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması 2010*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.

Elektronik Kaynaklar

- MEB (2005). Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi Eğitim (DKAB Öğretim) Programı. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_11/05051141_isokulu.rar/adresinden 10.03.2017 tarihinde erişildi.